הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – הפסוק מדבר בְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הקרקע הָעִידִית – המעולה דְּנִיזָק, שווה כַּזּוּזִית – כמו הקרקע הגרועה דְּמַזִּיק. **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר בְּדִנְיָזָק שָׁוֶה מַנִּיחַ** – לפי קרקעות הניזק, קובעים מהו 'מיטב', והמזיק ישלם מהקרקע הזיבורית ששווה לעידית של הניזק. **וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר בְּרַמַּזִּיק שָׁוֶה מַנִּיחַ** – לפי קרקעות המזיק קובעים מהו 'מיטב', ועליו לשלם לניזק את הקרקע הטובה שלו.

שׁוֹאֶלֶת הגמרא, מַאי טַעְמָא – מה מקור דינו דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שקרקעותיו של הניזק קובעות מהו 'מיטב'. משיבה הגמרא, **נֶאֱמְרָה** תיבת 'שָׁדֶה' לְמַטָּה בסוף הפסוק, בענין התשלום, 'מֵיטַב שָׂדֵהוּ וגו' יְשַׁלֵּם', **וְנֶאֱמְרָה** תיבת 'שָׂדֶה' לְמַעְלָה בענין מעשה הנזק, 'וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר', **מַה שָּׂדֶה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה דְּנִיזָק** – כשם שהמילה שדה שנכתבה בענין הנזק, עוסקת בשדה של הניזק, שהרי זו משמעות הפסוק ששורו של המזיק 'בִּעֵר' – אכל, בשדה אחר. **אַף** המילה שָׂדֶה הָאֲמוּרָה לְמַטָּה, בענין התשלום, עוסקת בשדה דְּנִיזָק. **וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר**, לא בא הפסוק להקל על המזיק לשלם מזיבורית שלו שזה לעידית של הניזק, אלא כוונת הפסוק 'מֵיטַב שָׂדֵהוּ יְשַׁלֵּם' כפשוטו, והיינו, **דְּהָא** מַשְׁלֵם – שדהו של זה שמשלם, כלומר, המזיק ישלם מעידית שלו.

הוקשה לגמרא על רבי ישמעאל הלא צודק רבי עקיבא שפשט הפסוק מלמד שמדובר בשדהו של המזיק. מבארת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** סובר, **אֲהָנֵי** – יש צורך בדרשת הַגְּזֵרָה שָׁוָה, **וַאֲהָנֵי** - ויש צורך בפשט הקְּרָא – הפסוק. **אֲהָנֵי גְּזֵרָה שָׁוָה** – הגזירה שוה מלמדת לְכְדְאָמְרַן – למקרה שאמרנו לעיל, שהזיבורית של המזיק שוה לעידית של הניזק, שמשלם מהזיבורית. **וַאֲהָנֵי קְרָא** – והפסוק כפשוטו מלמד דְּאִי אִית לֵיהּ – שאם יש לו לְמַזִּיק רק שני סוגי קרקעות, עֲיִדִית וְזִיבּוֹרִית, וְזִיבּוֹרִית דִּידֵיהּ – והזיבורית של המזיק **לֹא שָׁוְיָא כְּעִידִית דְּנִיזָק** – שווה פחות מהעידית של הניזק, והעידית של המזיק שווה יותר מהעידית של הניזק, דְּמִשְׁלֵם לֵיהּ המזיק מִמֵּיטַב – מהעידית שלו אף שהיא משובחת מהעידית של הניזק. העקרון ולמדנו שלפי רבי ישמעאל הדין הוא שאם יש למזיק קרקע השווה לעידית של הניזק, ישלם ממנה. אם יש למזיק קרקע טובה ממנה או גרועה ממנה משלם מהטובה. הגמרא מבארת את המשך דברי רבי עקיבא: נאמר בברייתא, 'רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר **לֹא בָא הַכָּתוּב אֶלָּא לְגָבוֹת לַנִּיזָקִין מִן הָעִידִית, וְכָל וָחוֹמֶר לְהֶקְדֵּשׁ**'. סברה הגמרא לבאר, שכוונת רבי עקיבא שבמקרה שהקדש מעורב באיזה נזק, קל וחומר שהתשלום יהיה בעידית. שואלת הגמרא, **מַאי** קַל וָחוֹמֶר לְהֶקְדֵּשׁ – על איזה מקרה של נזק מדבר רבי עקיבא. **אִילֵימָא** – אם נאמר דְּנָגַח תּוֹרָא דִּידָן לְתוֹרָא דְּהֶקְדֵּשׁ – שנגח שור של הדיוט, שור של הקדש, ועל זה אמר רבי עקיבא שישלם המזיק להקדש מעידית קרקעותיו, אפשרות כזו לא תתכן, שהרי נאמר (שמות כא לה) 'וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת' ודרשו חכמים, שדווקא אם שורו נגח 'שׁוֹר של רֵעֵהוּ', בזה אָמַר רַחֲמָנָא שצריך לשלם, **וְלֹא** כששורו נגח שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, שאז הוא פטור.

אֶלָּא צריך לומר שכוונת רבי עקיבא לְמקרה שאדם אוֹמֵר חֲרֵי עָלַי מָנֶה לְבֶדֶק הַבַּיִת, ואין לו כסף לשלם את ההתחייבות, מלבד קרקעות, ולומדים קל וחומר מהדיוט, דְּאָתֵי גּוֹבֶר וְשָׁקִיל מֵעִידִית – שבא הגזבר שממונה על ההקדש, וגובה את המנה מהעידית שבקרקעות המתחייב. והקל וחומר הוא, שאם הדיוט שהזיק את חבירו, משלם את חובו מעידית, קל וחומר שאם הדיוט חייב להקדש שישלם מעידית.

שואלת הגמרא, לֹא יְהֵא אֶלָּא בַּעַל חוֹב – הרי ההתחייבות לתת מנה להקדש, עושה את ההקדש לבעל חוב, **וּבַעַל חוֹב**, אם הוא הדיוט שנינו במשנתינו שֶׁהֵינוֹ בְּבֵינוֹנִית, ואין ללמוד דיני בעל חוב מדיני נזיקין החמורים. **וְכִי תֵּימָא** – ואולי תאמר, שקָסָבַר רַבִּי עֲקִיבָא, שבַּעַל חוֹב הדיוט שהלוה כסף לחבירו, שָׁקִיל בְּעִידִית כְּנִיזָקִין – גובה המלוה מעידית של הלוה, כמו שהניזק גובה את נזקו מעידית של המזיק, ועל כך למד רבי עקיבא בקל וחומר, שאם אדם החייב להדיוט כסף, עליו לשלם מעידית, קל וחומר שכשחייב כסף להקדש, שצריך לשלם מעידית. **אִיבָּא** לְמֵימַר דְּהָךְ – אפשר לסתור את הקל וחומר, מַה לְּבַעַל חוֹב – הטעם שבעל חוב הדיוט גובה את חובו מעידית, שֶׁכֵּן יֵפָה כֹּחוֹ בְּנִיזָקִין – כיון שהתורה חיזקה את כוחו של ההדיוט, והראיה שמזיק את חבירו חייב לשלם, ולא עוד אלא שמשלם מהעידית, וכי כך תֹּאמַר גם בְּהֶקְדֵּשׁ, שֶׁכֵּן הוֹרַע כֹּחוֹ בְּנִיזָקִין – התורה החלישה את כח ההקדש שאם הזיקו אותו פטורים, ואולי החלישה התורה את כח ההקדש גם במקרה שהוא בעל חוב, ולא יגבה מעידית.

מתרצת הגמרא לְעוֹלָם – נחזור להסבר הראשון, דְּנָגַח תּוֹרָא דִּידָן לְתוֹרָא דְּהֶקְדֵּשׁ – ששור של הדיוט נגח שור של הקדש, ומה שהקשינו, שהדין הוא שפטור מהדרשה 'שור רעהו ולא שור של הקדש', אין זו קושיא, מאחר וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּתָנֵי מְנַסְיָא שלדעתו הדרשה שור רעהו ולא שור של הקדש, לא באה לגרוע מכוחו של הקדש אלא להיפך להעלות את כוחו שלעולם הוא שונה ועדיף על הדיוט. **דְּתָנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּגַּח לְשׁוֹר שֶׁל הֶדְיוֹט פָּטוּר, וְשׁוֹר שֶׁל הֶדְיוֹט שֶׁנִּגַּח לְשׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, בֵּין תָּם וּבֵין מוּעָד מְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם**, ולמד רבי עקיבא בקל וחומר שהדיוט המזיק הקדש, משלם מעידית.

מקשה הגמרא, אִי הָכִי, שרבי עקיבא סובר כרבי שמעון בן מנסיא, שהדיוט שמזיק הקדש משלם מעידית, **מַאי דְּבָעִידִית דְּנִיזָק כְּזִיבּוֹרִית דְּמַזִּיק פְּלִיגִי** – מנין לנו שרבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל, במקרה שהזיבורית של המזיק שוה לעידית של הניזק, שלפי רבי ישמעאל משלם המזיק מהזיבורית, ולפי רבי עקיבא מהעידית שלו, **דִּלְמָא** – אולי רבי עקיבא כלל לא חולק על רבי ישמעאל בכך, דְּכוּלֵּי עָלְמָא בְּדִנְיָזָק שָׁוֶה מַנִּיחַ – ולדעת כולם, משלם המזיק מהזיבורית כמו שסובר רבי ישמעאל, אלא שרבי ישמעאל לא הזכיר בדבריו את דין ההקדש ורבי עקיבא כן הזכיר, ואם כך, **וְהָכָא בְּפִלּוּגְתָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא וְרַבָּנָן קָמִיפַּלְגִי** – רבי ישמעאל ורבי עקיבא נחלקו במחלוקת רבי שמעון בן מנסיא וחכמים. **דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא** שמזיק את הקדש חייב, ולכן למד בקל וחומר שמשלם מעידית, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר לָהּ כְּרַבָּנָן**, שהמזיק את ההקדש פטור ולכן לא הזכיר הקדש בדבריו.

מתרצת הגמרא, אֵם בֵּן שרבי עקיבא מודה שאם הזיבורית של המזיק שוה לעידית של הניזק, שמשלם מהזיבורית, **מַאי** – כיצד יתפרשו דברי רבי עקיבא '**לֹא בָא הַכָּתוּב**', שהמשמעות היא, לא בא הכתוב ללמד את הדין שרבי ישמעאל אמר, אלא בא ללמד דין אחר, ועל כרחך שרבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל, וסובר שמיטב שדהו של מזיק נאמר בכל מקרה.

וְעוֹד הוכחה שרבי עקיבא מחמיר על המזיק לגבות מהעידית שלו, ולא מיקל עליו לגבות מזיבורית שלו ששוה לעידית הניזק, שאם דעתו להקל, **מַאי** – כיצד יתפרשו דבריו כַּל וָחוֹמֶר לְהֶקְדֵּשׁ, וכי יתכן לומר שאם מקילים על מזיק שהזיק הדיוט, בודאי שמקילים על מזיק שמזיק הקדש, הלא על מזיק הקדש יש להחמיר יותר ממזיק הדיוט.

וְעוֹד שיש ברייתא מפורשת שרבי עקיבא ורבי ישמעאל חולקים האם 'מיטב' הוא לפי הקרקעות של הניזק או של המזיק, **הָא אָמַר רַב אַשִׁי**,

תְּנָיָא בְּהֶדְיָא – שנינו בברייתא בפירוש, נאמר בתורה ׳מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם׳, והכוונה לְמֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל נִיזָק וּמֵיטַב כַּרְמוֹ שֶׁל נִיזָק, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הכוונה לְמֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל הַמַּזִּיק וּמֵיטַב כַּרְמוֹ שֶׁל הַמַּזִּיק. הרי שרבי עקיבא ורבי ישמעאל חולקים האם ה׳מיטב׳ נקבע לפי הקרקעות של הניזק או של המזיק. הגמרא חוזרת לקושיא מדוע נאמר במשנה שהניזק גובה מעידית מפני תיקון העולם, הלא זה דין תורה ומביאה על כך תירוץ אחר: רָבִינָא אָמַר, לְעוֹלָם מַתְנִיתִין – משנתינו כְּרַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר מְדַאוֹרַיְיתָא בְּרֵמַזִּיק שְׁיֵימִינַן – מהתורה על המזיק לשלם מהעידית שבקרקעותיו, וְהמשנה שכתבה על דין דאורייתא מפני תיקון העולם, רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא – רבי שמעון שהיה תלמידו של רבי עקיבא אמרה, דְּדָרֵישׁ טַעֲמָא דִּקְרָא – שהיה נותן טעמים לדיני התורה, גם כאשר עולה מכך נפקא מינה לדינא. וּמַה טַּעַם קָאָמַר – ומשנתינו שאמרה שניזק גובה מעידית מפני תיקון העולם, כוונתה לבאר את טעם הדין של התורה, מַה טַּעַם אמרה תורה שהַנִּיזָקִין שָׁמִין לְהֶן בְּעִידִית, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם, כפי המבואר בברייתא להלן. דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ – מדוע נאמר בתורה שהַנִּיזָקִין שָׁמִין לְהֶן בְּעִידִית, מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִים וּמִפְּנֵי חַמְסָנִין. כְּדֵי שֶׁיֹּאמַר אָדָם בלבו, לָמָּה אֲנִי גּוֹזֵל וְלָמָּה אֲנִי חוֹמֵס, לְמָחָר בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסַי וְנוֹטְלִין שָׂדֶה נָאָה שֶׁלִּי, וְסוֹמְכִים בית דין עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה ׳מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם׳, לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲנִיזָקִין שָׁמִין לְהֶן בְּעִידִית. הברייתא מבארת למה בעל חוב דינו בבינונית: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חכמים שבַּעַל חוֹב דינו בְּבֵינוֹנִית ולא תיקנו שיגבה מעידית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם שיש לַחֲבֵירוֹ שָׂדֶה נָאָה וְיִדְּרֶה נָאָה, וְיֹאמַר בליבו, אֵקָפּוֹץ וְאֶלְוֶנּוּ – אפתהו ללוות ממני כסף, כְּדֵי שֶׁאֲגַבֶּנּוּ בְּחוֹבִי כשלא יהיה ללוה לשלם את ההלואה. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חכמים שבַּעַל חוֹב דינו בְּבֵינוֹנִית.

שואלת הגמרא: אֶלָּא מֵעַתָּה יֶהֱא דינו בְּזִיבּוּרִית מחשש שיקפוץ וילונו כדי לגבות ממנו את הבינונית. משיבה הגמרא, אִם כֵּן, אַתָּה נוֹעֵל דֶּלֶת המלווים בְּפָנֵי לוֹוִין, לפי שלא תמצא אדם מלוה כסף לחבירו, בידעו שאם לא יהיה ללוה לשלם, הוא יגבה מזיבורית. הברייתא מבארת למה כתובת אשה דינה בזיבורית: כְּתוּבַּת אִשָּׁה דינה בְּזִיבּוּרִית, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, דינה בְּבֵינוֹנִית. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חכמים שכְּתוּבַּת אִשָּׁה דינה בְּזִיבּוּרִית, מפני שֶׁיְּהֵא מָמוֹן שֶׁהָאִישׁ רוֹצֶה לְישָׂא הָאִשָּׁה רוֹצָה לְינָשֵׂא, ולא ימנעו נשים מלהנשא אם ידעו שכתובה נגבית מזיבורית. דָּבָר אַחֵר – טעם אחר מדוע כתובה דינה בזיבורית, מפני שאִשָּׁה מתגרשת ויוֹצְאָה מרשות בעלה על ידי גט לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ – בין בהסכמתה ובין בעל כרחה, וְהָאִישׁ אֵינוֹ מגרשה ומוֹצִיאָהּ מרשותו אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ. שואלת הגמרא: מַאי דָּבָר אַחֵר – מה השייכות בין גביית כתובה מזיבורית לבין גירושי האשה בעל כרחה. משיבה הגמרא: שהברייתא לא באה לתת עוד טעם לגביית כתובה מזיבורית, אלא עוסקת בענין אחר. וְכִי תֵּימָא – שמא תאמר, כִּי הֵיכִי דְּכִי מַפֵּיק לָהּ אִיהוּ – שכשם שבעל שמגרש את אשתו, תַּקְּנוּ לָהּ רַבָּנָן כְּתוּבָּה מִינַּיהּ – תיקנו חכמים שיתן לה כתובה, כך גם כִּי נָפְקָא אִיהִי – כשהיא גורמת לו לגרשה על ידי שהיא מקניטה אותו, נַמִּי לִיתַּקְּנֵי לֵיהּ רַבָּנָן כְּתוּבָּה מִינַּיהּ – גם שם יתקנו שהיא תתן לו כתובה.

על זה עונה הברייתא: תָּא שְׁמַע, אין לדמות איש לאשה, שכן אִשָּׁה יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ, ולכן תיקנו לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואילו הָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ גם כשהיא מקניטתו, ולכן לא תיקנו לו כתובה. והראיה שמגרשה מרצונו, שהרי אֶפְשָׁר לו דְּמְשַׁהֵי לָהּ בְּגִיטָּא – להמתין מלתת את הגט, ואם הוא מגרשה עתה, הרי זה לרצונו:

שנינו במשנה שכְּתוּבַּת אִשָּׁה דינה בְּזִיבּוּרִית: בגמרא מובאת דעה שכתובה שנגבית מהבעל דינה בבינונית: אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, לֹא אָמְרַן – לא אמרנו שכתובה דינה בזיבורית, אֶלָּא מֵיַּתְמֵי – רק כאשר גובה את הכתובה מיתומים, אֲבָל גרושה שגובה כתובתה מִינֵּיהּ דִּידֵיהּ – מהבעל עצמו, דינה בְּבֵינוֹנִית. מקשה הגמרא על מר זוטרא: מֵיַּתְמֵי – אמרת שהמשנה עוסקת בגבייה מיתומים, מַאי אִירְיָא – מדוע נקט דווקא לגבי כְּתוּבַּת אִשָּׁה שגובה מזיבורית, אֲפִילּוּ כָּל מֵילֵי נַמִּי – גם חובות אחרים נגבים מיתומים רק מזיבורית, דְּהָא תְּנַן אֵין נִפְרָעִים מִנְּכָסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. אֶלָּא לָאו – על כרחך מַתְנִיתָהּ – המשנה עוסקת בגבייה מהבעל, ואף על פי כן כתובה נגבית מזיבורית, ונסתרו דברי מר זוטרא. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם המשנה עוסקת בגבייה מֵיַּתְמֵי וכדברי מר זוטרא, ומה שהוקשה שגם שאר חובות ניגבים מזיבורית, ומדוע נקטה המשנה דווקא כתובת אשה, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ – חידוש מיוחד יש בכתובה, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מִשּׁוּם חִינָּא אֲבָל הַגְבָּנָן נַמִּי – היינו סוברים שכדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים ותסכמנה להנשא להם, הקילו עליה חכמים שכתובתה תהא נגבית מבינונית גם מיתומים, קָא מַשְׁמַע לָן שגם כתובה נגבית מיתומים רק מזיבורית. הגמרא מנסה לסתור את דברי מר זוטרא מברייתא: אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כְּתוּבַּת אִשָּׁה נגבית בְּבֵינוֹנִית. נשאלת השאלה, מַמָּאן – ממי נגבית בבינונית, אִילֵימָא מֵיַּתְמֵי – אם נאמר מהיתומים, לֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר – וכי רבי מאיר לא סובר הָא דְּתַנַן אֵין נִפְרָעִים מִנְּכָסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. אֶלָּא לָאו – על כרחך שרבי מאיר התכוין לגבייה מִינַּיהּ – מהבעל, מִכְּלַל דְּרַבָּנַן סָבְרֵי בְּזִיבּוּרִית – ונשמע מכך שחכמים שחולקים עליו סוברים שגם מהבעל גובים כתובה מזיבורית, ונסתרו דברי מר זוטרא. מתרצת הגמרא: לֹא קשה על מר זוטרא, לְעוֹלָם מֵיַּתְמֵי – באמת רבי מאיר דיבר בגביית כתובה מהיתומים, וְשָׁאנֵי – ושונה דין כְּתוּבַּת אִשָּׁה משאר חובות, שהיא ניגבית מבינונית גם מיתומים, מִשּׁוּם חִינָּא – כדי שתסכמנה להנשא לאנשים, וחכמים חולקים ולא מחלקים בין כתובה לשאר חובות, אבל מהבעל לכל הדעות ניגבית הכתובה מבינונית, וכדברי מר זוטרא. הגמרא מביאה ראיה מהמשנה נגד מר זוטרא: אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע ממה ששנינו במשנה, הַנִּיזָקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִית, וּבַעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה בְּזִיבּוּרִית, נשאלת השאלה, מַמָּאן – ממי גובים לכל אחד מאלו את דינו, אִילֵימָא מֵיַּתְמֵי, אם נאמר שהכוונה לגבייה מהיתומים, מַאי אִירְיָא – למה דווקא לגבי כְּתוּבַּת אִשָּׁה שנינו שגובה מזיבורית, והרי אֲפִילּוּ כָּל הָנֵי – ניזק ובעל חוב, נַמִּי – גם גובים מזיבורית, לפי שאין גובים מהיתומים אלא מן הזיבורית. אֶלָּא לָאו מִינַּיהּ – ועל כרחך שהמשנה עוסקת בגבייה מהחייב עצמו, וכתובה שונה מהשאר שרק היא ניגבית מזיבורית, ונסתרו דברי מר זוטרא שאמר שמהבעל ניגבית כתובה מבינונית.

הקדמה לדחיית הראיה נגד מר זוטרא: מבואר בגמרא (ב״ב קעד.) שישנם שני סוגי ערבים, ערב סתם וערב קבלן. ערב סתם, משתעבד באמירתו למלוה ׳הַלְוֵה לפלוני כסף ואני פורע׳, וחייב יהיה לשלם למלוה את החוב אם הלוה לא ישלם, אך אין המלוה רשאי לתבוע את הערב הזה, קודם שיתבע את הלוה. ערב קבלן, משתעבד באמירתו למלוה ׳תן לו ואני אתן לך׳, והוא מחייב את עצמו לפרוע את ההלואה, גם מבלי שהמלוה יתבע תחילה את הלוה. ערב זה נקרא ערב קבלן, כיון שהוא מקבל על עצמו לפרוע את ההלואה כאילו הוא הלוה: דוחה הגמרא: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, משנתינו לא עוסקת בגבייה מיתומים או מהבעל, אלא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, המשנה עוסקת בְּגוֹן באב שֶׁנִּתְעַשֶּׁה עָרֵב לִנְזֵקֵי בְּנוֹ, וקיבל על עצמו לשלם את הנזקים שבנו עשה, והבן מת. וכן אב שנעשה ערב לְבַעַל חוֹב בְּנוֹ – לשלם את חובו של בנו למלוה, והבן מת. וְלִבְתוּבַּת בִּלְתּוֹ – וכן אב שנעשה ערב לבנו בשעת הנישואין, לשלם לאשת בנו את כתובתה אם בנו יגרש אותה או שתתאלמן, והבן נשא את האשה ומת. במקרים אלו, שהחייב מת ואין ליתומים לשלם מנכסיו, גובים מהערב את החובות הללו. וְהָאי כִּי דִּינֵיהּ וְהָאי כִּי דִּינֵיהּ – וכל אחד מבעלי חובות אלו גובה מהערב לפי דינו. כשהערב משלם עבור נזקי בנו, עליו לתת מעידית כשם שהמזיק עצמו היה משלם מעידית. וכשהוא משלם עבור החוב, עליו לתת מבינונית כשם שהלוה עצמו היה משלם מבינונית. אבל כשהוא משלם עבור הכתובה אינו משלם מבינונית כמו שהבעל

המשך בעמוד עב

היה משלם [לפי מר זוטרא], אלא משלם מזיבורית כמו שהיתומים היו משלמים. וטעם ההבדל בין כתובה לבין נזיקין ובעל חוב הוא, שנִּזְקִין וּבַעַל חוֹב דְּמֵחַיֵּים גָּבוּ – שגובים את חובם גם בחיי המזיק והלווה, אם כן תביעתם אינה על היתומים, לכן אֵיהוּ נַמֵּי – גם הערב שעומד במקום המזיק והלווה, כִּי מָגְבֵי – כשגובים ממנו, כְּמֵחַיִּים מָגְבֵי – עליו לתת כמו שהמזיק היה נותן, כלומר מעידית, וכמו שהלווה היה נותן, כלומר מבינונית. אבל כְּתוּבַּת אִשָּׁה דְּלְאַחַר מִיתָה גָּבְיָא – שנגבית רק לאחר מות הבעל, וּלְאַחַר מִיתָה – וכשהבעל מת מַמָּאן גָּבְיָא – ממי היתה באה האלמנה לגבות את כתובתה, הוי אומר מֵיַּתְמֵי – מהיתומים שירשו את הקרקעות המשועבדים לכתובה. ועתה שאין ליתומים נכסים והערב צריך לשלם, והרי הוא עומד במקום היתומים, אֵיהוּ נַמֵּי כִּי מָגְבֵי – כשיגבו ממנו את הכתובה, כְּלְאַחַר מִיתָה מָגְבֵי – הוא יתן כמו שהיתומים היו נותנים, כלומר מזיבורית. הגמרא מקשה על תירוצו של רב אחא בר יעקב: וְתֵיפּוֹק לֵיהּ – לא יתכן שהמשנה דיברה בערב, שהרי הלכה היא דְּעֵרֶב דְּכְתוּבָּה – מי שנעשה ערב לתשלום כתובה, הוא לֹא מְשַׁתַּעְבַּד, כלומר אין תוקף להתחייבותו, כפי שיבואר להלן, ואיך גובה האשה את כתובתה מהערב. **מתרצת הגמרא:** שמשנתינו מדברת בְּערב קַבְּלָן – שהאב נעשה ערב קבלן לכתובת בנו. התחייבות של ערב קבלן חזקה יותר מערב סתם, שהרי גובים מהערב גם בלי לתבוע תחילה את הלוה [כמבואר בהקדמה], והתחייבות כזאת גם בכתובה יש לה תוקף. כפי שהתבאר בהקדמה, ערב קבלן משתעבד כשאומר למלוה 'תן ללוה ואני אתן לך'. בערב קבלן לכתובה זה יתכן, כשהבעל נתן לאשה מטלטלין [יקרי ערך] עבור הכתובה. האשה נתנה אותם לאביו לשמירה, ואביו אמר לה תני לבעלך את המטלטלין ואני אתן לך את הכתובה. מקשה הגמרא: מובן לְמַאן דְּאָמַר במסכת בבא בתרא (קעה:), שערב קַבְּלָן, אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ נְכָסֵי לַלָּוֶה – גם כשאין ללוה נכסים בשעת ההלואה, מִשְׁתַּעְבַּד הערב לתשלום החובות, שַׁפִּיר – יפה תירוצו של רב אחא בר יעקב, כי במקרה שלנו, אין לבן הלוה, נכסים, כי אם היו לו נכסים, המלוה לא היה תובע את האב הערב, כי לא גובים מהערב כשיש נכסים ללוה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שם בגמרא שאֵי אִית לֵיהּ – אם יש ללוה נכסים בשעת ההלואה, מִשְׁתַּעְבַּד הערב, כיון שהוא סומך עליהם שבמקרה שהוא יצטרך לשלם יהיה לו מהיכן לגבות, ולכן גמר בדעתו לשעבד עצמו. אבל אֵי לֵית לֵיהּ – אם אין לו ללוה נכסים בשעת ההלואה, לֹא מִשְׁתַּעְבַּד הערב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – איך משתעבד האב, הלא לבן אין נכסים. מתרצת הגמרא: אִיכָּעֵית אִימָּא – אפשר לתרץ, שכאן מדובר בְּדָרְווּ לֵיהּ – שלבן היו נכסים בשעת ההלואה, וְאִשְׁתַּדְּפוּ – ולאחר ההלואה הן התקלקלו באופן שאין אפשרות לגבות מהם, ולכן גובים מהערב. וְאִיכָּעֵית אִימָּא – ואפשר לתרץ, שכָּל לְגַבֵּי בְּרֵיהּ שְׁעִבּוּדֵי מְשַׁעְבַּד נַפְשֵׁיהּ – כשאב נעשה ערב בשביל בנו, הוא מוכן להשתעבד גם כשאין לבן נכסים. **הגמרא מבארת את מחלוקת האמוראים בערב שאין ללוה נכסים, אם הוא משתעבד, ואחר כך חוזרת הגמרא לדינו של מר זוטרא:** אִיתְּמַר – נחלקו האמוראים בענין ערב. ונקדים תחילה שעֵרֶב דְּכְתוּבָּה – מי שנעשה ערב לשלם כתובה כשהבעל לא ישלם אותה, דְּבְרֵי הַכֹּל לֹא מְשַׁתַּעְבַּד, אין תוקף להתחייבותו. והטעם, כיון שכוונתו רק לעשות מצוה ולסייע לנישואי האיש והאשה, כמבואר להלן בגמרא (נ.). ועוד שהאשה לא נתנה לבעלה מעות ולא חסרה כלום, אלא הבעל התחייב מעצמו לתת לה כתובה.